

Klassiker

UPPSALA KAMMARORKESTER
DIRIGENT: STEFAN KLINGELE
SOLIST: ILYA GRINGOLTS

**TORSDAG
12 NOV
2015**

Program

Albert Schnelzer
f. 1972

A freak in Burbank

Felix Mendelssohn
1809-1847

Violinkonsert i e-moll op. 64
Allegro molto appassionato
Andante
Allegretto non troppo – Allegro molto vivace

PAUS

Ludwig van Beethoven
1770-1827

Symfoni nr 5 i c-moll "Ödessymfonin" op. 67
Allegro con brio
Andante con moto
Allegro
Allegro

Konserten beräknas pågå till 21.00

Uppsala Kammarorkester

Violin 1

Klara Hellgren, *koncertmästare*
Bernt Lysell
Katarina Edvardsson
Dag Alin
Anders Lagerqvist
Sonia Flis
Elsa Wikström

Violin 2

Jeffrey Lee
Elin Rubinsztejn
Gabriele Freese
Catharina Ericsson
Christina Gustavsson Hamberg
Staffan Ebbersten

Viola

Susanne Magnusson
Ylvali Zilliacus
Erik Ring
Jörgen Sandlund

Violoncell

Sara Wijk
Gunnar Jönsson
Bo Fähræus
Kristin Alsos Strand

Kontrabas

Erik Francett
Per Björkling
Roger Bergman

Flöjt

Hanna Gustafsson
Kristina Eriksson
Kristina Åläker

Oboe

Kennet Bohman
Maria Bolton

Klarinett

Lena Jonhäll
Jan-Erik Alm

Fagott

Sven Aarflot
Martin Krafft
Andreas Lyeteg

Horn

Fredrik Dickfelt
Lennart Stevensson

Trumpet

Bengt Fagerström
Paul Hägglöf

Trombon

Birgitta Lagerstedt
Sally Allkins
Kristoffer Siggstedt

Pukor

Christer Ferngren

Schnelzer, Mendelssohn och Beethoven

I Albert Schnelzers *A Freak in Burbank* möts tre konstnärer separerade av tid och rum: Den klassicistiska mästaren Joseph Haydn (1732–1809) sammanförs med den amerikanska filmregissören Tim Burton (f. 1958); den tredje punkten i triangeln utgörs förstås av Albert Schnelzer själv. De tre må framstå som en brokig samling, men det finns också starka band som håller dem samman, och Schnelzers stycke uppstår just i spänningen mellan dessa skillnader och likheter.

Med sin historiska kollega delar Schnelzer sin palett – orkestern – och den västerländska kompositionstraditionen, som Haydn lämnade centrala bidrag till. Men i motsats till den stadgade kapellmästaren Haydn, har bilden av vår samtids tonsättare också ett starkt drag av ”freaken” – här symboliserad av Tim Burton, vars uppväxt i Kaliforniska Burbank gett stycket dess namn. Burton är känd för sin makabra och melankoliska estetik, och det utanförskap som han skildrar kan ses som en nog så träffande bild av konstnärens roll idag.

A Freak in Burbank är ett spänstigt stycke, dominerat av snärtiga dansliknande partier som då och då ger vika för mer ödsliga stämningar. Och även om vi också kan höra spår av moderna tiders tonsättare (den ljuvliga bullrigheten hos Stravinskij), finns Haydns spöke ständigt närvarande i bakgrunden. Hans transparens, nyckfullhet och humor håller spänningen vid liv rakt igenom styckets tio energiska minuter.

Den klassiska musiktraditionens tendens till institutionalisering och systematisering leder ibland till olyckliga gränsdragningar och uppdelningar. Att dra ett streck mellan klassicism och romantik, med Beethoven på ena sidan och Mendelssohn på den

andra, underlättar knappast vår förståelse för någon av de två tonsättarna. Ludwig van Beethoven må ha fötterna i ett klimat dominerat av 1700-talets estetik, men hans uttryck och inställning till musikens roll anknyter tydligt till romantikens tumult och oförutsägbarhet. Felix Mendelssohn, å sin sida, har visserligen ett tonspråk som andas romantiskt patos och melankoli, men hans klara strukturer och sångbara melodik pekar på arvet från den eleganta klassicismen.

Om Beethovens senare verk utgör en ofta frustrerad kamp med förväntningar och stelnade musikformer, är Mendelssohns violinkonsert i E-moll snarare en smärtfri uppdatering av sin genre. Den tresatsiga formen finns kvar från äldre tiders konserter, men Mendelssohn väljer att skriva ihop satserna, så att de utan mellanliggande pauser kan bilda ett enda långt flöde. Även solistens roll utvecklas: från att hos 1700-talets tonsättare varit en upphöjd gestalt som alltid tilldelas det mest intressanta musikaliska materialet, blir solistpositionen här mer komplex. Mendelssohn skyr inte att sätta sin solist i bakgrunden, eller tilldela den enkla ackompanjemangsfigurer – även om verket såklart också är späckat med virtuosa solopassager. Kanske kan vi säga att Mendelssohns bearbetning av konsertformen är ett slags reform; hos Beethoven ska vi däremot få se tendenser som snarare kan kallas revolutionära.

”Men du, hör på nu! Det finns en hel värld som du inte känner till något om! Lyssna på det här, till exempel: da-da-da-da! Säger inte det dig någonting?”

Denna replik finns att läsa i Douglas Adams’ *Lifatarens guide till galaxen*, där den tillfångatagne Ford Prefect försöker undgå

att bli utkastad i rymden av sin barbariska fångvaktare genom att appellera till kultur och civiliserade värderingar. I sin pressade situation griper Prefect efter det första stycke konst han kan komma på, vilket visar sig vara de första takterna ur Ludwig van Beethovens femte symfoni. Passagen säger något om vilken status detta verk har idag; inte bara står det som en symbol för den klassiska musiken, eller för musik i allmänhet – det har lyfts ända till den nivå där till och med bara dess första fyra toner förmår symbolisera mänsklig kultur i allmänhet.

Med denna laddning är det inte helt lätt att angripa stycket idag. Det kulturella bagaget väger tungt, och klichéerna ligger farligt nära. Men citatet från Douglas Adams talar också om något annat, nämligen vilken begränsad bild många av oss har av symfonin. Vad kommer egentligen efter de där inledande tonerna? Varför stannar satsen hela tiden av och startar om? Och i det stora perspektivet, vad berättar verket som helhet, sett över dess samtliga satser? Låt mig ge några mer övergripande anmärkningar, i ett försök att lyfta blicken ovan ikoniska fraser och orkesterklichéer.

Först och kanske främst: c-mollsymfonin (uruppförd 1808) utgör en klar milstolpe i sin genres utveckling. Beethoven sägs ofta med sin nionde symfoni ha ”sprängt symfoniformen”, genom att med hjälp av kör och solosångare introducera ett språkligt tilltal i den tidigare helt instrumentala genren. Men redan här, sexton år tidigare, kan vi se tydliga tendenser till att bryta med det förflutna. För 1700-talets musikkultur var symfonin en stadig stöttepelare, ett logiskt uppbyggt verk som tjänade till att bekräfta den rådande ordningen. Dess form var i princip förutbestämd, och centrala teman och tonarter utgjorde ”protagonister” som i slutändan alltid gick segrande ur kampen.

I Beethovens femma är villkoren annorlunda. ”Var på din vakt”, verkar stycket säga. ”Symfonin är inte längre en trygg plats. Du kan inte längre ta någonting för givet.” De plötsliga avbrotten ger en känsla av frustration; till skillnad från klassicismens lätta elegans är Beethovens värld tungrodd och konfliktfylld. Ur orkestrernas enhet kan plötsligt ett ensamt instrument bryta sig loss, som i oboesolot mot slutet av första satsen. Kanske ser vi här en bild av individens egenheter som hotar att kvävas av orkesterformens strikta disciplin?

Den sömlösa överledningen från tredje till fjärde satsen visar också på ett utsuddande av klara konturer. Här kan vi inte längre skilja lättsamt scherzo från allvarigare finalsats. Ur trevande osäkerhet kan plötsligt hjältemodig beslutsamhet resa sig. Till sist når vi också en avslutning där den wienklassiska stilens klara melodik äntligen får fritt spelrum. Men bakom oss ligger en traumatisk resa, fylld av oanade fallgropar och känslomässig skörhet. ”Skönhet, styrka och trygghet är fortfarande möjliga”, säger symfonin, ”men inte villkorslöst, inte utan kamp. En oskuld är förlorad, världen är mer komplicerad än den var. Det är upp till oss att lära oss att möta den.”

Siri Landgren

Stefan Klingele, dirigent

Foto: Ida Zenna

Den tyske dirigenten Stefan Klingele är utbildad vid Würzburger Musikhochschule med diplom i dirigering och violoncell. Han har under senare tid gästdirigerat vid flertalet operascener och konserthus i Europa, inte minst i Sverige vid Kungliga Operan i Stockholm. För tredje gången gästar han nu Uppsala Kammarorkester.

Klingele inledde säsongen 2015/16 som nyutnämnd musikalisk ledare och chefsdirigent för Musikalische Komödie i Leipzig, ett operahus som specialiserat sig på operetter och musikal – en ”juvel” som Klingele själv beskriver det, som sjuder av kreativitet och spelglädje. Hösten har också inneburit debuter med Philharmonische Gesellschaft

i Rostock, liksom med Magdeburgische Philharmonie samt produktioner vid Staatsoper Hannover, Deutsche Oper am Rhein och Semperoper, Dresden.

Ilya Gringolts, violin

Den ryske violinisten Ilya Gringolts föddes i S:t Petersburg 1982 och är idag en av sin generations främsta violinsolisterna med hela världen som arbetsfält. Ilya Gringolts började studera violin och komposition i S:t Petersburg och fortsatte sedan vid Juilliard School of Music i New York där han bl.a. undervisades av Itzak Perlman. 1998 vann Ilya Gringolts första pris i den prestigefyllda Paganini-tävlingen i Genua, då som den yngsta vinnaren i tävlingens historia.

Under sin blixtrande karriär har han lagt stor tyngd på den samtida musiken och har uruppfört många nyskrivna verk. Samtidigt är han en hängiven tolkare av tidig musik och har bl.a. framträtt på Verbier-festivalen i Schweiz med Bachs samtliga violinsonater framförda på barockviolin. Ilya Gringolts är primarie i stråkkvartetten Gringolts Quartet som grundades 2008.

Ilya Gringolts har spelat med många av de världsledande symfoniorkestrarna och har under 2014-2015 bl.a. framträtt på scener som Musikverein i Wien, Concertgebouw i Amsterdam och Wigmore Hall i London. Han har också hunnit med en rad hyllade skivinspelningar och har nyligen genomfört ett större Schumann-projekt. Gringolts undervisar som violinprofessor vid Zürich University of the Arts.

Foto: Tomasz Trzebiatowski

Musik i Upplands kommande konserter

12 – 20 november Konsertkarusellen

Jord

Världsmusik från Tornedalen! Traditionell och ny folkmusik med sånger på meänkieli.

Turné i Uppsala län, tider och platser se: www.musikiuppland.se

Söndag 22 november 16.00

Astor & Amadeus

Uppsala Kammarsolister och Mikael Augustsson, bandoneon

Musik för bandoneon och stråkkvintett av Piazzolla i arrangemang av Mikael Augustsson samt Mozarts stråkkvintett i c-moll.

Sal B, Uppsala Konsert & Kongress

Trettondagsafton

Agneta Eichenholz
sopran

Michael Weinius
tenor

Fira trettondagsafton med Uppsala Kammarorkester och våra lysande sångstjärnor! Vackra operapårlor varvas med uvertyrer och valser, tisdag den 5 januari kl 16.00.

Passa på att boka festmeny!

I anslutning till konserten kan man också boka en festmeny i restaurangen. Tre rätters meny och vita dukar väntar direkt efter konserten.

Kontakta restaurangen i Uppsala Konsert & Kongress, tel. 018-727 90 70 eller restaurang@ukk.se för bokning.

Musik i Uppland samarbetar med Vi-skogen

Utöver en blomma, som tack till våra artisters medverkan planterar Musik i Uppland fem träd i Vi-Skogen som en gåva till vår gemensamma jord.

Musik i Uppland, Box 3106, 750 03 Uppsala, tel. 018-17 19 20, info@musikiuppland.se

Länsmusikchef: Peter Waldemarsson 018-17 19 33

Orkesterchef: Mona Gunnarsson 018-17 19 36, mona.gunnarsson@musikiuppland.se

Orkesterassistent: Jens Norberg 018-17 19 24, jens.norberg@musikiuppland.se

Se Musik i Upplands aktiviteter också via facebook, twitter och youtube.

www.musikiuppland.se

**MU
SIK**
I UPPLAND